

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

justis- og beredskapsminister Emilie Enger Mehl

Vår ref:
21/01020-4

Saksbehandler:
Eva Karin Dahle Rabben

Dato:
26. november 2021

Forespørsel om møte med justis- og beredskapsministeren

Barneombudet vil ønske deg velkommen som statsråd i Justis- og beredskapsdepartementet.

Barneombudets hovedoppgave er å fremme barns interesser i samfunnet og følge med på utviklingen av barns oppvekstkår. Vi skal spesielt følge med på at barns interesser blir ivaretatt i lovgivningen og at Norge overholder FNs barnekonvensjon.

I dette notatet har vi fremhevet noen utvalgte tema som vi gjerne ønsker å diskutere nærmere med deg i et møte.

Unge i konflikt med loven

Barneombudet har over mange år hatt dialog med Justisdepartementet for å sikre god oppfølging av rettighetene til barn i konflikt med loven, slik de er nedfelt i FNs barnekonvensjon artikkel 37 og 40. Vi har vært opptatt av forebygging, tiltak for å hindre videreutvikling av en kriminell løpebane, redusert bruk av arrest og gode tilbud i ungdomsenhetene for de som likevel må i fengsel. Barneombudet har vært særlig opptatt av utvikling av alternative straffemetoder som ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Dette er en viktig prioritering for å oppfylle kravene i barnekonvensjonen om at bruk av fengsel overfor barn skal være siste utvei. Vi er positive til at det nå gjøres endringer i disse straffereaksjonene, men forslaget som ble sendt på høring høsten 2020¹ løser ikke den største utfordringen: innholdet i straffen er fortsatt for avhengig av hvor ungdommen bor i landet.

Barneombudets innsyn i straffesaker hvor ungdom har vært fengslet² bekreftet at det ikke er tilfeldig hvilke ungdommer som begår kriminalitet. Ungdommene har gjennomgående hatt kontakt med mange ulike hjelpere og er sårbare for utenforskap. De har lav deltakelse i skole og organiserte aktiviteter i lokalmiljøet. Videre viser funn fra prosjektet at det er stor variasjon i metodebruk i de rettspsykiatriske vurderingene av tilregnelighet og fremtidig risiko for grov kriminalitet for ungdom. Det er også stor variasjon i de sakkyndiges kompetanse på barn og

¹ [Forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven, straffeprosessloven](#) 01.09.20

² Barneombudets brev til Justis- og beredskapsdepartementet 4. juni 2021 «Funn etter gjennomgang av saker der barn har vært fengslet 2016-2019 <https://www.barneombudet.no/vart-arbeid/brev-til-myndighetene/funn-etter-gjennomgang-av-saker-der-barn-er-fengslet-i-perioden-2016-2019>

utvikling av alvorlige psykiske lidelser. I tillegg viser vår gjennomgang av straffesakene at det er en bekymringsfull økning i bruk av forvaringsstraff overfor mindreårige, en straffereaksjon FNs barnekomité har bedt Norge om ikke å videreføre med grunnlag i at den har potensiale til å bli en tidsbestemt straff overfor mindreårige som ikke samsvarer med barnets beste.

Barneombudet var svært positiv til at den forrige regjeringen la frem stortingsmeldingen Meld. St. 34 (2020-2021) «Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet». Vi håpet at meldingen kunne danne grunnlag for en kunnskapsbasert debatt som kan føre til en felles politisk retning og forpliktende tverrfaglig samarbeid fremover. Det er 20 år siden sist vi hadde en melding til behandling i Stortinget om dette temaet. Vi mener derfor det er uheldig om meldingen blir trukket fra behandling i Stortinget og at det ville hatt stor verdi at Stortinget kunne debattert utfordringene med ungdomskriminalitet med et godt kunnskapsgrunnlag i stortingsmeldingen.

Vi er bekymret for at det i diskusjonen om ungdomskriminalitet har for stor oppmerksomhet på bruk av virkemidler som forbud og straff og at debatten om hvilke tiltak som virker ikke er tilstrekkelig kunnskapsbasert. I etterkant av voldshendelser som i Oslo i år er det en risiko for at debatten i for stor grad blir følelsesstyrt og ikke tar utgangspunkt i kunnskap om hva som hindrer ungdomskriminalitet. Vi er spesielt opptatt av at ulike sektorer må forplikte seg til en tverretattlig innsats overfor målgruppen. Dette vil være avgjørende for å forhindre at barn og unge kommer inn i, eller fortsetter med, en kriminell løpebane.

Barneombudet håper at statsråden vil sende stortingsmelding Meld. St. 34 (2020-2021) om ungdomskriminalitet til behandling i Stortinget, eventuelt raskt legge frem en endret melding.

Endringer i straffeprosessloven

Barn i straffesaker er særlig sårbare enten de er fornærmet eller mistenkt. FNs barnekonvensjon krever at staten legger til rette for ivaretagelse av særlige hensyn til barn i konflikt med loven. Barneombudet ga i høringsuttalelse til straffeprosessloven i 2017 uttrykk for bekymring for at barns rettssikkerhet ikke er tilstrekkelig ivaretatt og at barns rettigheter ikke er tillagt den vekt de juridisk sett skal ha. Barneombudet mener det må ses nærmere på forbedringer som lavere terskel for tildeling av forsvarer, innkalling av verger, særlig kompetanse for å ivareta barns rettigheter under avhør og forholdsmessighet i politiets inngripen ved bistand til barnevernet, ved pågripelse, bruk av arrest og fengsling. Vi har forståelse for at prosessen med ny straffeprosesslov tar tid, men vil understreke at å implementere viktige rettssikkerhetsgarantier for barn i straffesaker ikke kan vente.

Barneombudet ber statsråden løfte frem og prioritere de prosessene som er nødvendige for at barns rettigheter blir ivaretatt i straffeprosessen.

Strategisk arbeid mot vold og overgrep mot barn

Vold og seksuelle overgrep mot barn har store konsekvenser for enkeltindividet, for familier og for samfunnet. Barna og deres familier møter mange ulike tjenester på tvers av sektor. At hjelpetjenestene er inndelt i ulike sektorer som i liten grad samarbeider er en stor utfordring, og mange opplever å ha fått for lite støtte³.

³ Barneombudets 2017 «[Hadde vi fått hjelp tidligere hadde alt vært annerledes](#)»

Barneombudet tolker Hurdalsplattformen slik at regjeringen vil erstatte handlingsplanen «Frihet fra vold» med en mer forpliktende opptrappingsplan.

Barneombudet håper at statsråden i arbeidet med den nye planen vil sørge for at vold mot barn får en viktig plass, og at forebygging og samordnet oppfølging av utsatte barn vil bli et viktig tema i planen.

Barnerettighetsvurderinger

Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3 innebærer en forpliktelse om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn. Denne plikten gjelder enten myndigheten er statlig, fylkeskommunale eller kommunale. I forpliktelsene ligger det implisitt et utredningskrav. For å oppfylle forpliktelsen er det derfor nødvendig at det ved utforming av politikk, lover og andre statlige tiltak, som har konsekvenser for barn, vurderes hvilke konsekvenser tiltaket har for oppfyllelsen av barns rettigheter. Grunnloven og FNs barnekonvensjon artikkel 12 krever videre at en i slik utredning også lytter til barn selv. En gjennomgang av hvilke konsekvenser et tiltak vil ha for barns rettigheter er viktig for å belyse hvilke løsninger som er til barnets beste, og hvilke hensyn som må veies opp mot hverandre. De europeiske barneombudene har i fellesskap utarbeidet en modell for gjennomføring av en slik barnerettighetsvurdering. I Barne- og ungdomskulturmeldingen (Meld.St.18 (2020-2021) ble det for første gang presisert regjeringens plikt til å gjøre barnerettighetsvurderinger når det gjennomføres ny politikk eller fremmes nye lover som har konsekvenser for barn.

Barneombudet mener det er behov for at kravet om barnerettighetsvurderinger forankres i utredningsinstruksen. En egen veileder til utredningsinstruksen vil sikre at konsekvenser for barns rettigheter blir belyst før vedtak fattes. Vi håper at justisministeren vil samarbeide med barne- og familieministeren om å sikre barnerettighetsvurderinger i fremtidig arbeid som berører barn.

Rettsikkerhet for barn gjennom rettshjelpsordningene

Barneombudet ser et stort udekket rettshjelpsbehov blant barn og deres familier, og mener at rettshjelpsordningen må endres. Mange barn og deres foreldre trenger juridisk veiledning og praktisk hjelp for å få realisert barnas rettigheter. Dette gjelder i privatrettslige spørsmål om gjeld, arbeid og retten til privatliv, og i offentligrettslige spørsmål innenfor barne-, utdanning-, barnevern- og helserett. Barneombudet ser saker med grove brudd på barns rettigheter, for eksempel ulovlig tvangsbruk i skolen og mangel på opplæring. Vårt inntrykk støttes av en rekke offentlige tilsyn og utredninger som viser svikt i tilbudet til barn.

Den offentlige rettshjelpsordningen ivaretar ikke barns rettshjelpsbehov godt nok. En vesentlig del av saksområdene barn trenger hjelp innenfor, for eksempel skole og helse, kvalifiserer ikke til fri rettshjelp. Terskelen for å oppsøke advokat er høy, og mange kjenner ikke til at de kan få rettshjelp. Barn trenger tilrettelagte rettshjelptiltak som har kompetanse i å snakke med barn og erfaring med de rettslige problemstillingene barn møter. Vi mener det er behov for et landsomfattende og systematisk tilbud som sikrer barn et likeverdig tilbud i hele landet.

Barneombudet håper at statsråden vil arbeide for at det utvikles målrettede rettshjelptiltak for barn. Det er også viktig å gjennomgå lov om fri rettshjelp, og utvide saksområdene som omfattes. Et bedre rettshjelptilbud til barn vil føre til at flere får oppfylt rettighetene sine og at vi på sikt kan forebygge for eksempel helseproblemer og utenforskap.

Reversering av domstolsreformen

Torggata 2-4,
0181 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

Barneombudet er bekymret for at en reversering av domstolsreformen vil svekke barns rettssikkerhet. Særdomsutvalget viser til at styrket kompetanse og større fagmiljøer er viktig for barns rettssikkerhet. Best mulig utnyttelse av domstolens kapasitet er også viktig for barn, fordi tidsperspektivet er et annet for barn enn for voksne. Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon forplikter som nevnt over staten til å vurdere hva som er til barns beste og tillegge dette vekt som et grunnleggende hensyn. Barneombudet håper at statsråden vil sørge for at de vurderinger av barnets beste som vil bli lagt til grunn ved beslutninger om reversering blir grundig dokumentert og synliggjort i debatten.

Vi vil gjerne be om et møte for å diskutere disse sakene nærmere med deg. Vi ønsker deg lykke til med oppgavene som venter som statsråd, og ser frem til et konstruktivt og godt samarbeid.

Med vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Camilla Kayed
fagsjef

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.